

ОСНОВНІ СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ С. РУСОВОЇ

У статті автор визначає сучасні тенденції розвитку англomовної освіти молодших школярів у взаємозв'язку з основними принципами педагогічної концепції С. Русової.

Ключові слова: сучасні тенденції, англomовна освіта молодших школярів, педагогічна концепція С. Русової, її основні принципи.

Розбудова української державності та орієнтація на євроінтеграцію ставить перед вітчизняною системою освіти завдання вільного володіння англійською мовою (АМ) громадянами України. Необхідність формування готовності молодих людей до англomовного спілкування на міжкультурному рівні зумовлює потребу вивчення АМ, починаючи з раннього шкільного віку.

Раннє шкільне навчання АМ дає великий практичний ефект підвищення якості оволодіння першою АМ, закладає базу для продовження її вивчення в основній школі, а також відкриває можливості для вивчення другої, третьої мови, потреба оволодіння якими стає все більш очевидною, враховуючи світові тенденції розвитку освіти у XXI ст., оголошеному ЮНЕСКО століттям поліглотів. Виховна та інформаційна цінність навчання АМ молодших школярів проявляється у більш ранньому входженні дитини в загальнолюдську культуру через спілкування новою мовою. При цьому діти краще усвідомлюють явища власної національної культури у порівнянні з культурою країни, мова якої вивчається. Результати сучасних методичних досліджень свідчать про те, що систематичне вивчення АМ у початковій школі корисне всім дітям незалежно від їхніх стартових можливостей, оскільки воно позитивно впливає на розвиток психічних функцій дитини (пам'ять, увагу, мислення, сприймання, уяву) і стимулює розвиток загальнонавчальних умінь [1, 23].

Розвиток англomовної освіти учнів початкової школи в Україні здійснюється у контексті дитиноцентрованої освітньої моделі та основних принципів державної освітньої політики, якими є пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, національна спрямованість, неперервність, багатокультурність і варіативність, відкритість системи освіти та нероздільність навчання й виховання. Сучасні тенденції, які спостерігаються у цьому розвитку, тісно пов'язані з такими основними принципами педагогічної концепції С. Русової, як гуманізм, демократизм, природовідповідність, культуровідповідність, особистісно-орієнтований підхід.

Аналіз чинних стратегічних документів, які стосуються шкільної англomовної освіти, а також вивчення практичного досвіду викладання АМ дозволяє уточнити одну із основних сучасних тенденцій навчання АМ у початковій школі – його комунікативну спрямованість. У Концепції навчання іноземних мов, у навчальних програмах пріоритетним визначено комунікативно орієнтований підхід до вивчення АМ [2; 3].

Основною практичною метою навчання АМ є формування в учнів комунікативної компетенції, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати АМ як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та письмовій (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу [3]. Комунікативність навчання АМ у початковій школі забезпечується інформативністю навчального матеріалу, його зорієнтованістю на логіку світу дитини, її інтереси та потреби, особистісною спрямованістю завдань, специфікою формулювання інструкцій до тренувальних вправ, які формують цікаву для дітей комунікативну або прагматичну перспективу застосування нового мовного матеріалу, а також ефективним моделюванням ситуацій, побудованих за принципом діалогу культур.

У початковій школі створюються умови для ранньої комунікативно-психологічної адаптації молодших школярів до нового мовного світу та для подолання подальших психологічних бар'єрів при використанні АМ як засобу спілкування, для розвитку мотивації у подальшому оволодінні АМ; формується елементарна комунікативна компетенція і, відповідно, розвиваються елементарні комунікативні уміння в основних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо), а також елементарні лінгвістичні уявлення та загальнонавчальні уміння, що відповідає рівню (А 1) згідно з "Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти" [4, 8].

Ще однією тенденцією розвитку англomовної освіти в Україні є діяльнісна спрямованість навчання АМ, що забезпечується особливими видами діяльності, які в умовах уроку дозволяють змоделювати реальні ситуації спілкування, створити реальні умови для досягнення учнями практичного результату під час вивчення АМ.

Загальновідомо, що початковий ступінь – це стик двох психологічних домінант: ігрової та навчальної діяльності. Саме тому оволодіння навчальною діяльністю дітьми молодшого шкільного віку рекомендується здійснювати за допомогою ігрових прийомів, які передбачають ознайомлення з навчальним матеріалом і вправлення в автоматизації дій учнів з цим матеріалом у контексті їхньої ігрової діяльності. Практика доводить, що діти досить легко й міцно засвоюють мовний та мовленнєвий матеріал під час ігор.

Гра для маленьких учнів є психологічним виправданням переходу на нову мову, задовольняючи потребу в рухах, яких вимагає організм дитини, що розвивається, потреби в естетичній привабливості оточення, адже діти дуже чутливі до краси. Інтегрування англомовної мовленнєвої діяльності з видами діяльності типовими для молодшого шкільного віку: ігровою, руховою, драматичною, образотворчою позитивно позначається на вивченні мови [1, 26]. Крім ігрових, адекватними прийомами діяльнісного навчання АМ молодших школярів є:

- прийоми, спрямовані на навчання функціональних дій: запитати, повідомити інформацію; висловити прохання, пораду, припущення; висловити особисту думку, бажання, ставлення до певної інформації; привітати і відповісти на привітання, попроситися, вибачитися, висловити вдячність і прореагувати на неї;
- прийоми, спрямовані на навчання соціальної взаємодії з партнерами по комунікації під час роботи в парах, малих групах, рухомих шеренгах, командах тощо, що передбачає поєднання мовлення і елементів природних комунікативних ситуацій ("наслідування", драматизації, рольові ігри);
- прийоми, спрямовані на реалізацію холистичного підходу до навчання АМ у початковій школі, які передбачають вихід англомовної мовленнєвої діяльності в інші види діяльності: ігрову, рухову, трудову, естетичну (в тому числі за допомогою проектно-методики);
- прийоми, спрямовані на формування когнітивних (пізнавальних, інтелектуальних) здібностей учнів (зіставлення, порівняння, ранжування предметів, дій, висловлювань за певними ознаками, встановлення логічної послідовності дій, усунення інформаційного дисбалансу, "мозаїка");
- прийоми, спрямовані на формування соціокультурної компетенції (лінгвокраїнознавчі коментарі, колажі, малі форми дитячого англійського фольклору, пісні) [1, 118-120].

Окремо слід назвати проєктивні прийоми, при застосуванні яких, учні під керівництвом учителя або самостійно вчать створювати зміст своєї навчальної діяльності і засвоювати його в ході підготовки і захисту обраного проєкту [5, 123-126]. Суть проєкту полягає у виконанні завдання, спрямованого, в першу чергу, на досягнення практичних результатів (підготовка колажів, альбомів, малюнків, написання листів, віршів, тощо). У процесі виконання завдання учні спілкуються між собою та з учителем англійською мовою.

Стратегічна мета початкового навчання, яка полягає у вихованні особистості молодшого школяра як людини культури, а також практична мета навчання АМ у початковій школі, що передбачає формування мовної особистості, здатної на елементарному рівні до міжкультурного спілкування, зумовлюють домінування ще однієї тенденції в англомовній освіті дітей молодшого шкільного віку – її культурної спрямованості.

У Концепції навчання іноземних мов зазначається, що розвиток комунікативної компетенції є неможливим без відповідних соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації у новому для неї суспільстві. Сучасний рівень розвитку міжнародних зв'язків слугує передумовою для активізації знань про культурні особливості країн і народів, мова яких вивчається. Цьому сприяє культуровідповідна модель навчання АМ. [3, 47].

З огляду на соціальне замовлення сьогодення – готувати учнів до спілкування на міжкультурному рівні – особливого значення набуває залучення молодших школярів до діалогу культур. Діалог культур, як результат соціокультурного спрямування навчання АМ, орієнтується на посилення культурознавчого аспекту у змісті навчання АМ, заохочуючи учнів початкової школи до пізнання культури країни та розвиваючи у них уміння представляти її засобами АМ. Моделювання ситуацій діалогу культур на уроках АМ дає змогу учням порівнювати спосіб і стиль життя людей у своїй країні та країнах, мову яких вони вивчають. Реалізація принципу діалогу культур у школі допомагає формуванню в учнів таких необхідних для міжкультурного спілкування якостей як:

- культурна незаангажованість, толерантність і соціокультурна спостережливість;
- готовність до спілкування та співпраці з людьми в англомовному середовищі;
- мовна та соціокультурна ввічливість [6, 9].

У цьому контексті зростає роль соціокультурної компетенції молодших школярів, змістову основу формування якої становить певний мінімум фонових країнознавчих знань та навички й вміння мовленнєвої і немовленнєвої поведінки в ситуаціях, що моделюють діалог культур.

Поясненням інтересу дітей до соціокультурної інформації є вікова особливість молодших школярів, помічена психологами й методистами: відсутність упереджень, негативних стереотипів щодо інших народів та їх країн. На відміну від дорослих і підлітків, діти молодшого шкільного віку внутрішньо схильні до міжкультурної комунікації. Психологічно вони готові виступати посередниками у руйнуванні культурних бар'єрів [7]. Це значно полегшує формування готовності дітей до пізнання іншої культури, до спілкування АМ.

Інформатизація англомовної освіти також є однією із тенденцій її розвитку. Інформатизація англомовної освіти – це процес забезпечення навчання АМ методологією, технологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних інформаційних технологій (ІТ), орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних завдань навчання й виховання. Процес інформатизації іншомовної освіти ініціює:

- по-перше, удосконалення методології й стратегії відбору змісту, методів та організаційних форм навчання й виховання, що відповідають завданням розвитку особистості учня в сучасних умовах інформаційного суспільства;
- по-друге, створення методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу учня, на формування вмінь самостійно здобувати знання, здійснювати діяльність у зборі, обробці, передачі, зберіганні інформаційного ресурсу та продукуванні інформації;
- по третє, створення та використання тестуючих, діагностуючих методик контролю та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів [8, 25].

Використання ІТ у навчанні АМ дозволяє ефективно формувати мовну, мовленнєву, соціокультурну компетенцію, мотивацію англомовної діяльності, а також інтенсифікувати процес вивчення АМ, забезпечувати індивідуалізоване та диференційоване навчання.

У ранньому шкільному навчанні АМ можуть застосовуватися такі ІТ як: програмні засоби для контролю рівня навчальних досягнень учнів, тренажери (програмні засоби призначені для активізації та розвитку мовленнєвих навичок та вмінь), Інтернет-ресурси, мультимедія, графічні (Paint, Photoshop), звукові та відеоредактори (Sound Forge).

Отже, визначені тенденції розвитку англомовної освіти молодших школярів в Україні свідчать про актуальність педагогічної концепції С. Русової в умовах багатомовного полікультурного та інформаційно-розвиненого суспільства.

Використані джерела

1. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / Світлана Володимирівна Роман. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с. – (Навчальний посібник)
2. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземна мова. 2-12 класи. 5 – 12 класи (2-га іноземна мова). – К.: Перун, Ірпінь, 2005. – 208 с.
3. Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі // Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П. Кудіна. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – С. 45 – 52.
4. Коваленко О. Удосконалення системи шкільної іншомовної освіти у контексті соціально-педагогічних трансформацій освітнього простору України / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. – № 4. – С. 9 – 16.
5. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. – К.: Шк. світ, 2007. – 128 с.
6. Коваленко О. Про вивчення іноземних мов у 2007-2008 навчальному році (Методичні рекомендації) / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. – № 3. – С. 6 – 12.
7. Коломінова О.О. Зміст соціокультурного аспекту навчання англійської мови у початковій школі / О.О. Коломінова // Іноземні мови. – 2004. – № 2. – С. 50 – 53.
8. Морська Л.І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов / Л.І. Морська. – Тернопіль: Астон, 2008. – 256 с. – (Навчальний посібник)

Kmit' O.

MAIN CONTEMPORARY TENDENCIES OF ENGLISH LANGUAGE PRIMARY EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF S. RUSOVA'S PEDAGOGICAL CONCEPTION

In the article the author defines contemporary tendencies of English language primary education in connection with basic principles of S. Rusova's pedagogical conception.

Key words: *contemporary tendencies, English language primary education, S. Rusova's pedagogical conception, its basic principles.*

Стаття надійшла до редакції 25.04.11